

שְׁעֵרֵי צְדָקָה

אברהם אבינו ושליחותו

התבוננות בגזירת החורבן על העיר סדום, נותנת לנו הזדמנות מיוחדת במינה להכיר ולהתפעל מן הצדק האלוקי. הקב"ה בוחר באברהם אבינו לאיש קשר, שבאמצעותו ידריך את העולם בנתיבי המשפט העליון.

לכאורה נראה, כאילו אברהם עומד ומתווכח עם ה'. אולם כשנעיין היטב בפסוקים, נגלה כי האמת היא, שהקב"ה, הוא הדוחף ומעודד את אברהם אבינו לשאול ולהקשות. וזאת, כדי שה' ישיב לו, ומתוך כך יתבררו דרכיו של שופט כל הארץ.

רושם מוטעה נוסף אנו מקבלים מתחילתה של הפרשה, כאילו העונש האלוקי הוא קיבוצי וקולקטיבי. זה הרי הרקע להתקוממותו של אברהם, אך בסופה של הפרשה ניווכח, כי כל יחיד ויחיד נידון בפני עצמו בהתאם לאחריותו האישית.

נציג את הפסוקים, שסביבם סובב המאמר:

"וה' אָמַר הַמַּכְסָּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה?"

מדוע לא?

"וְאַבְרָהָם הָיָה לְגֹי גָדוֹל וְעֲצוּם וְנִבְרָכוּ בוֹ כָּל גֹּיֵי הָאָרֶץ".

ולא זו בלבד, אלא:

"כִּי יִדְעִיתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט".
(בראשית יח, יז-יט)

כלומר, ה' מטעים את הצורך לגלות לאברהם את תכניותיו להחריב את סדום, בשני נימוקים:

1. היותו של אברהם שורש לעם גדול. 2. צדקותו של אברהם ההולך בדרך ה'.

שני הנימוקים אינם ברורים.

1. האם העובדה שאברהם עתיד להיות לעם גדול, היא סיבה מספקת לגלות לו את מה שעתיד להתרחש?

2. האם העובדה שאברהם מדריך את בני ביתו לעשות צדקה ומשפט, היא טעם מספיק לשיתופו בתוכניות ה'?

ועוד קושי.

מה פירוש "יִדְעֶתִיו לְמַעַן...?" מה עושה פה המילה "לְמַעַן"? לכאורה, כך היה צריך הכתוב לומר: כי ידעתיו אשר יצווה את בניו!

חוסר הבהירות נובע מטעות בהבנת המילה "יִדְעֶתִיו". כאן אין כוונת הכתוב לומר, אני יודע אותו, כלומר מכיר אותו. אלא הכוונה היא, "יִדְעֶתִיו". כלומר, אני מיידע אותו, אני מספק לו מידע. על פי זה, ה' מדגיש, שאברהם עתיד לעמוד בראש אומה גדולה, אשר תופיע ותלמד את דרך ה' כפי שלמדה מאבי האומה. ולא זו בלבד, אלא כל העולם כולו עתיד ללמוד מאברהם מהי עשיית צדקה ומהו משפט. הוא המורה הגדול, המדריך את העולם כולו.

משום כך, מדגיש ה': עלי לצייד את אברהם בכלים מתאימים על מנת שיוכל ללמד את דרך ה'. אינני רוצה שיבוא חלילה לידי מבוכה אם יישאל, כיצד עיר שלמה מושמדת, צדיקים ורשעים יחדיו ללא דין ומשפט?

והנה הסיבה מדוע אני מגלה לו את אשר אני עומד לעשות:

"לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּבְשֹׁפֵט".

"לְמַעַן" פירושו "כדי". כלומר, עלי לספק לו מידע על תוכניותי, שבאמצעותם יוכל לשכנע את כל סביבתו, כי דרך ה' היא ישרה ואין בה עוול.

נשוב ונציג את הפסוק, כולל קטעי קישור:

"וה' אָמַר הַמַּכְסָּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה? וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָדוֹל וְעַצּוֹם וְנִבְרָכוּ בוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ" (העם העצום הזה ישמש דוגמא להליכה בדרך ה').
"כִּי יִדְעֶתִיו" (אני מיידע את אברהם על סיבות החלטתי להשמיד את סדום), "לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו" (כדי לתת לאברהם כלים להסברת דרך ה', שלא תיראה תמוהה לבני ביתו), "וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּבְשֹׁפֵט" (כדי שימשיכו לשמור צדק ומשפט שהם דרך ה' ולא יחשבו שה' חלילה סטה מדרכו).

על פי הפירוש הזה, ה' עומד למסור לאברהם מידע סודי על גזירת החורבן. מטרת מסירת המידע היא כדי לפתוח דיון, שמטרתו להוכיח, שאין ה' מעניש את הצדיק בעוון הרשע, אלא בעונו הוא, ומתוקף אחריות אישית בלבד.

■ הזדמנות נוספת

ה' מכריז, כי הוא עומד לרדת לעולם הזה, על מנת להיווכח באמיתות הצעקה העולה מתחומה של סדום.

"וַיֹּאמֶר ה'. זַעֲקַת סְדֹם וְעַמָּהּ כִּי רַבָּה וְחַטָּאתָם כִּי כְבֹדָה מְאֹד. אֶרְדָּה נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָה, וְאִם לֹא אֶדְעָה".

(שם, כ-כא)

משהו לא ברור כאן.

אם ה' מודיע שזעקתם וחסאתם של אנשי סדום כבדה מאוד, לשם מה בדיוק הוא צריך לרדת? האם היושב בשמים, המשגיח ממרום על כל בריותיו, אינו רואה מלמעלה את אשר נעשה בסדום?

מעיון בפסוקים נראה, כי כוונת ה' באומרו "אֶרְדָּה נָא וְאֶרְאֶה", היא לתת הזדמנות נוספת לבני העיר סדום להיטיב את דרכם, כדי שלא תגיע אליהם הרעה.

הירידה הזו של ה', היא היא ירידת המלאכים בלבוש ובהופעה של בני אדם. תפקידם הוא, לעבור ממקום למקום ולערוך מבחן נוסף. מי שינהג במידת החסד, יינצל. ומי שלא ינהג כך, ייחתם גזר דינו למוות.

אך לא רק את אנשי סדום באו המלאכים לנסות. גם אברהם אבינו עומד לפני מבחן במידת החסד המופלגת שלו, כדי שיהיה אפשר להוציא לפועל את ההבטחה כי בשנה הבאה יהיה לשרה בן.

אברהם אבינו אכן הוכיח שאם יש חסד בעולם, הרי הוא, אברהם, נושא דגלו. הדגש איננו על הכמויות העצומות של האוכל שטרח להכין, אלא על הזריזות והמהירות המוזכרים כאן חמש פעמים. כל זאת, למרות זקנותו וחרף העובדה שלא נתרפא עדיין מפצע ברית המילה.

הכנסת האורחים המופלאה הזאת של אברהם ושרה, מדגישה ביתר שאת את הכיעור במעשי אנשי סדום, ואת יחסם המתנכר כלפי האורחים הלא קרואים, שהגיעו אל לוט לפנות ערב.

■ האף תספה צדיק עם רשע?

נקשיב לדושיח בין אברהם ובין הקב"ה, ומיד נבחין כי טענתו המרכזית של אברהם אבינו כלפי ה' היא:

"האף תספה צדיק עם רשע? והיה כצדיק כרשע? ... השפט כל הארץ לא יעשה משפט?"

כלומר, לא ייתכן להפעיל עונש קיבוצי הפוגע ברשעים ובצדיקים כאחד. גם משה רבנו בסוף ימיו, מדגיש בתחילת שירת האזינו:

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט. אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא".
(דברים לב, ד)

על יסוד זה מעלה אברהם את הטעון הבא :

"אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר. האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה?"
(בראשית יח, כד)

כאן התביעה היא לחנינה כללית לכל המקום – כולל הרשעים.

לכאורה יש לשאול. על איזה בסיס של צדק נשענת הטענה הזו? מהו ההבדל בין עונש קבוצתי בהשמדת הצדיק עם הרשע, לבין חנינה קבוצתית בהצלת הרשע עם הצדיק?

אפשר להשיב ולומר, כי טענת אברהם מבוססת על ההנחה, שאם עיר כסדום מחזיקה בקרבה 50 צדיקים ומאפשרת להם להתקיים, הרי זו זכות ראויה להציל את הרשעים בצדק ובדין.

לעומת זאת, אין לשכוח גם את הצד השני של המטבע. אם 50 צדיקים מתגוררים בתוכה ואינם מוחים ואינם מתריעים, הרי הם שותפים לעוברי עבירה. על כן מן ראוי הוא, שייספו עם הרשעים.

ואולי עדיף להפריד אלה מאלה? למלט את הצדיקים ולהעניש את הרשעים, כפי שאכן קרה בסופו של דבר?

אמנם כן, אבל בהסתייגות אחת. על הצדיקים עצמם מוטלת החובה לברוח. כלומר, אם הצדיקים חשים שאין שומע למחאתם ואזהרתם, עליהם למלט את עצמם מן העיר בכוחות עצמם. ואם הם אינם עושים זאת מרצונם, אז או שיעשו זאת בעל כורחם, או שיישאו באחריות כוללת וייספו יחד עם הרשעים.

כך אירע בשעה שהתחולל המרד של קורח וכל עדתו נגד משה ואהרן. משה רבנו פונה אל כל העדה במצוות ה', ומודיע להם כדברים האלה:

"וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר, סִירוּ נָא מֵעַל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֵל תִּגְעֹוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסָּפוּ בְּכָל חַטָּאתָם".

(במדבר טז, כו)

כלומר, עליכם מוטלת האחריות להיבדל ולהתנתק מן הרשעים. אחרת, תישאו באחריות כוללת לעוונם.

בתביעתו, נשען אברהם אבינו על שילוב יסוד נוסף ממידות ה'. "אָרְךָ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד". יסוד זה לוקח בחשבון גם את העתיד, ונותן אשראי והזדמנות נוספת לאותם חמישים צדיקים, לנסות להשפיע על אנשי סדום לשנות את דרכם.

דור המבול מול אנשי סדום

בדור המבול לא היה משפט. הארץ מלאה גזל, חמס, גניבה עושק ושחיתות. מולם עמד נח, איש צדיק תמים. צדיק – פירושו איש צדק. תמים – פירושו 'שלם'. כלומר, לא רק איש צדיק אלא גם נאמן וישר. בפרשת האזינו, מרומם משה את ה'.

"הַצֹּרֵר תָּמִים פָּעֵלוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עֹל צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא".

(דברים לב, ד)

בסדום – לעומת זאת, היה אמנם גם משפט וגם שופט, כפי שהתבטאו אנשי סדום: "...הָאֶחָד בָּא לְגֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוּט?!". (בראשית יט, ט) במקרה זה, השופט היה לוט. "לוט ישב בשער סדום". שער העיר היה מקום מושבם של השופטים בימי קדם. אולם השיפוט בסדום, היה חסר חסד וחסר רחמים. השיפוט היה מבוסס על: "שלי שלי ושלך שלך".

המשנה באבות (פרק ה, משנה י) קובעת:

"האומר שלי שלי ושלך שלך, זו מידה בינונית, ויש אומרים זו מידת סדום".

מובן מאליו שרעיון 'הכנסת אורחים' היה זר לרוחם, כיוון שהוא איננו מבוסס על צדק כי אם על חסד. גם ברור לכולנו, כי אורח חיים ללא ויתורים, הוא מתכון למריבות אין סופיות.

זאת ועוד. אי הגשת עזרה, מחסלת כל סיכוי להגיע לזקנה או לשרוד חי ממחלה קשה. אנשי סדום נתנו חותמת משפטית למעשי עוול. מול אנשי סדום, היה צריך לעמוד אדם כאברהם אבינו, שניחן בחוש מפותח של צדק ומשפט – מחד, ושל חסד ורחמים – מאידך.

תכונות אלו הן ממידותיו של הקב"ה:

"אהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ".

(תהילים לג, ה)

דיון משפטי

נשוב אל הדיון המשפטי בין אברהם ובין ה'.

כפי שמתברר בסופו של דבר, אין בסדום אפילו 10 צדיקים. אם כן נשאלת השאלה: מדוע ה' לא קטע את הדיון מיד בתחילתו? מדוע הוא לא מודיע כי אין על מה לדון, היות ואין אפילו 10 צדיקים? מדוע בעצם כל שאלה של אברהם אבינו, זוכה לתשובה נקודתית בלבד המתייחסת רק לתוכן השאלה?

מכאן אנו למדים, כי ה' חפץ להודיע את צדק משפטו דרך שאלותיו של אברהם. אילו היה הדיון נקטע מיד בתחילתו בהודעה כי אין אפילו 10 צדיקים, לא היינו יודעים אם למען 50 צדיקים היה ה' מבטל את הגזרה? גם לא היינו יודעים, כי ניתן להתחשב גם ברוב של 40 מתוך 50, שזה רוב הניכר (80%). גם לא היינו יודעים על ערכם של 30 מתוך 50 (60%), שהוא רוב שאינו ניכר. גם לא היינו יודעים על ההשפעה של מיעוט 20 מתוך 50 (40%), וגם לא היינו יודעים, מה כוחו של מנין צדיקים!

זו הוכחה נוספת המצביעה, שכל רצון ה' בויכוח הזה, היה ללמד את משפטו לעולם כולו.

כדי להסיר כל ספק, הנה הפסוק הבא, החותם את הדיון בין ה' לאברהם.

"וַיֵּלֶךְ ה' כְּאִשֶּׁר כִּלְהַדְבָּר אֲלֵ אַבְרָהָם, וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ".

(בראשית יח, לג)

לפי פשוטו של מקרא, כאשר ה' מסיים את דברו, מסתיים הדיון. אולם לכאורה, הרי אברהם הוא זה שפתח את הדיון, ומן הראוי הוא, שכאשר מסתיימים טענותיו, מסתיים הדיון!

אלא שלפנינו רמז נוסף, המאשר כי הקב"ה, הוא זה שיזם בחכמתו את הדיון הזה. לכן, כאשר תמה הצגת דרך ה' על ידו, תם הדיון.

מבחן העיר סדום

נכון שאין אפילו עשרה צדיקים בסדום. בכל זאת ה' נענה לתביעת מידת 'ארך אפים', והחליט לתת ארכה למבחן נוסף שיערכו המלאכים לאנשי סדום, כדי לתת להם הזדמנות להינצל.

שני המלאכים מגיעים אל סדום לפנות ערב כדי לחפש מקום לינה. לוט הולך לקראתם ומזמינם לביתו. ההזמנה נתקלת בסירוב מוחלט. סירוב המלאכים לפנייתו, נועד לבחון, עד כמה הזמנתו היא אמיתית, והאם היא רק לצאת ידי חובתו. לוט עומד בהצלחה במבחן הראשון.

המבחן השני שעורכים המלאכים נועד לבדוק, האם לוט יהיה מוכן לעמוד ולהתעמת מול אנשי עירו? האם הוא שותף בשתיקה או הוא מוחה בקול רם? גם במבחן הזה עומד לוט בהצלחה ואף יותר מזה. הוא מוכן לסכן את שתי בנותיו להתעללותם של אנשי העיר, למען הצל את אורחיו הלא מוכרים.

מנגד, אנשי סדום נכשלים פעם אחר פעם. מעתה, לא יוכלו לטעון שלא דיברו על ליבם ולא הוכיחו אותם בדברי נועם. בגמרא יש מושג הלכתי: "כופין על מידת סדום". הכוונה היא, "זה נהנה וזה לא חסר". גם כאן, אורחיו של לוט נהנים, ואנשי סדום אינם חסרים. הרי לוט מארח את אורחיו על חשבוננו. אף על פי כן, ברשעותם וברוע לבבם, אנשי סדום מסרבים בתוקף, להניח ללוט לארחם.

האם נשאר עוד מה להלין על משפט ה'?

כן. מה עם הזקנים והנערים שנגזר עליהם כליה?

הנה התשובה:

"טָרַם יִשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סְדוֹם נָסְבוּ עַל הַבַּיִת מִנְעֵר וְעַד זָקֵן כָּל הָעָם מִקְצָה".
(בראשית יט, ד)

כל העם אחוז אמוק של רָשָׁע, גם זקנים וגם נערים. כעת, הכול ברור ואין יותר על מה לדבר. המבחן מסתיים והגזירה נחתמה על כל העיר, כולל זקנים ונערים. או אז שולחים המלאכים את ידם ומכניסים את לוט הביתה, תוך כדי הכאת הצרים על הבית בסנוורים. בשעה זו החל השלב שלפני האחרון. הוא אמור לבדוק, מי מבין משפחתו המורחבת של לוט, זכאי להינצל מדינה של סדום. חתניו של לוט הוכיחו כי הם חלק בלתי נפרד מן הרָשָׁע ומסרבים להתפנות: "זִיְהִי כַמְצַחֵק בְּעֵינַי חֲתָנָי". מעתה, גם הם כלולים ברדיוס הכיליון הנורא.

אל תביט אחריו

סמוך לעלות השחר מאיצים המלאכים בלוט ובמשפחתו. אך כשהם רואים, שעדיין הוא מתמהמה, הם מחזיקים בידם ומוציאים אותם כהרף עין אל מחוץ לעיר:

”וַיִּתְמַהְמַּהּ. וַיַּחֲזְקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבִיד אִשְׁתּוֹ וּבִיד שְׁתֵּי בָנָתָיו בְּחֻמַּלַּת ה' עָלָיו וַיִּצְאֶהוּ וַיִּנְחָהוּ מִחוּץ לְעִיר.”
(שם, פסוק טז)

נשאלת השאלה. במה זכה לוט, שהמלאכים הוציאו אותו ואת משפחתו המצומצמת אל מחוץ לעיר? מדוע לא הניחוהו לנפשו? הרי סוף סוף עליו מוטלת האחריות לברוח מעיר החטאים?
התשובה היא: זכותו של אברהם אבינו.

”וַיְהִי בַשַּׁחַת אֲלֵהִים אֶת עָרֵי הַכֶּכֶר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה...”
(בראשית יט, כט)

לוט ומשפחתו מוצאים את עצמם כהרף עין מחוץ לעיר. מן הנקודה הזאת היה עליהם להמשיך ולהימלט בכוחות עצמם, כפי שהמלאכים אומרים ללוט:

”הַמֵּלֵט עַל נַפְשֶׁךָ אֶל תְּבִיט אַחֲרָיִךָ וְאֵל תַּעֲמֹד בְּכָל הַכֶּכֶר, הֲהָרָה הַמֵּלֵט פֶּן תִּסָּפֵה.”
(בראשית יט, יז)

כאן יש מקום לשאלה.

עדיין לא ברור. מדוע המלאכים אינם מסייעים ללוט להגיע אל ההר כפי שסייעו לו לצאת מן העיר? מדוע הם מניחים אותו באמצע הדרך להתמודד לבדו?

התשובה היא, שזהו המבחן האחרון והמכריע. המבחן נועד לבדוק, כמה מאמץ וכוח ישקיע כדי להסתלק? האם עדיין הקשר הנפשי שלו עם בנותיו וחתניו וסביבתו לא ניתק? האם יוכל לעמוד בצו ההחלטי של ”אל תביט אחריו?”

הסבת הראש לאחור, כמוה כהכרזה על אי ניתוק הקשר הנפשי מן העיר סדום, ומאליו ידבק בו עוונה של העיר ועונשה. אשתו של לוט לא עמדה במבחן ונענשה מיד.

”וַתִּבֶּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נְצִיב מֶלֶח.”
(שם, פסוק כו)

זהו מוות מוזר מאוד, שאין דוגמתו בכל התנ"ך. אך דווקא עובדה זו מוכיחה, כי משפטה של סדום וחברותיה לא היה משפט קיבוצי כפי שהיה נראה בתחילה, אלא כל יחיד ויחיד נבחן בפני עצמו.

גורלה המר של אשת לוט נקבע כגורל העיר סדום. היא נהפכה לנציב מלח. כך נרמז גם בספר דברים:

”גִּפְרִית וּמֶלַח שָׂרְפָה כָּל אֶרֶץ”.

(דברים כט, כב)

העונש, בו נהפכה אדמת סדום למלח, דבק באשת לוט. בהפניית ראשה לאחור הוכיחה, כי נפשה לא ניתקה מן העיר החוטאת כולל בנותיה וחתניה. המלח והגופרית רדפו כל אחד ואחד מאנשי סדום אישית. כל יחיד בפני עצמו, עמד למשפט האלוקים. כעת מתברר, כי שופט כל הארץ אכן עושה משפט. זאת, בניגוד לרושם המוטעה שנוצר בתחילה, כאילו הסופה הנוראה מכה ללא אבחנה.

■ וישקף על פני סדם ועמרה

לוט לא הורשה להביט במהפכת סדום. לא כן אברהם דודו, העומד, ומשקיף על קיטור האש והעשן העולים מן העיר.

”וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֹקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת פְּנֵי ה'. וַיִּשְׁקֹף עַל פְּנֵי סָדֵם וְעַמְרָה וְעַל כָּל פְּנֵי אֶרֶץ הַכְּפָר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֵלְהָ קֵיטֹר הָאֶרֶץ כְּקֵיטֹר הַכְּבָשִׁין”.

(בראשית יט, כז-כח)

זו ההוכחה, כי אברהם היה מנותק כליל מכל רבב שדבק בסדום. יש לזכור, כי אברהם אבינו סירב בתוקף ליהנות מכל רכוש סדום ועמורה, מחוט ועד שרוך נעל. העובדה הזאת, היא שאפשרה לאברהם אבינו לעמוד ולהשקיף בחורבנה של סדום מבלי לחשוש שמא יגאו בו רגשות שייכות למקום הזה.

כל הצלתו של לוט נזקפת לזכות דודו אברהם, כפי שהתורה מציינת בפירוש:

”וַיְהִי בַשַּׁחַת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכְּפָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה”.

(שם, פסוק כט)

כיוון שכך, אין ללוט עמוד שידרה עצמאי, ואין הוא מורשה להתבונן בשרפתה הנוראה של העיר. עליו להיזהר ולהישמר מכל פעולה קטנה אשר תחבר אותו מחדש אל עיר החטאים.

באנו בשערי הצדק האלהי, וראינו שקיימת השגחה פרטית על כל אדם ואדם. אין עונש קיבוצי ואין עיוות דין ומשפט. אדרבה, ”מֶלֶךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרֶץ...” (משלי כט, ד)

